

Štěpán Tonar

Lebky s předčasně srostlými švy a epigenetické znaky

Diplomová práce, Přírodovědecká fakulta UK Praha

Oponentský posudek

Změny tvaru lebky způsobené předčasným zánikem některého z lebečních švů patří mezi nápadné patologie a jako takové se staly předmětem vědeckého zájmu již na konci 18. století. Lebky s takto vzniklou deformací byly vybírány do řady anatomických srovnávacích sbírek, vznikajících zejména ve druhé polovině 19. století. Právě lebeční švy jsou místem, kde se často mohou vyskytovat geneticky podmíněné anatomické variety – zejména v podobě vsutých kůstek – ossikul. Epigenetickým znakům obecně je v antropologii věnována pozornost až od 60. let 20. století. Jejich využití spočívá jednak ve srovnávání populací, ale především v hodnocení možné příbuznosti jedinců v rámci pohřebišť či menších skupin. Při správném vyhodnocení mohou ukázat pravděpodobnost genetické příbuznosti jedinců daleko spolehlivěji, než nabízejí současné možnosti archeogenetiky.

Cílem předkládané diplomové práce bylo vyhodnocení frekvence anatomických variet právě u lebek deformovaných předčasným zánikem některého z lebečních švů; incidence vsutých kůstek, jejich lokalizace i kombinace. Současně práce měla přinést popis a přehled případů kraniostenózy podchycených v našich hlavních antropologických srovnávacích sbírkách.

Pro vyhodnocení autor použil materiál pocházející nejen ze sbírek pražských antropologických resp. anatomických pracovišť (především fondů Národního musea a Anatomického ústavu 1. lékařské fakulty UK), ale pro rozšíření souboru zahrnul i nálezy ze sbírek lékařských fakult v Hradci Králové a Brně, jakkoli pocházejí z kostnic a jsou tedy datované jen velmi široce. Celkem pro svá pozorování získal 92 případů. Pro metrické srovnání deformovaných lebek s lebkami bez sledovaného typu postižení posloužila kolekce „mateřské“ Katedry antropologie Přírodovědecké fakulty.

Autor ve své práci vycházel z velkého množství převážně zahraniční literatury, na základě které v teoretickém úvodu dostatečně podrobně nastiňuje problematiku jak ontogeneze neurokrania od prenatálního období až po dospělý věk, tak i vzniku obou typů sledovaných anomálií – kraniostenóz a epigenetických variet. Pozornost je věnována i lebkám deformovaným arteficiálně.

Vlastní práce podrobně dokumentuje nejen výskyt epigenetických znaků u zvolené skupiny patologicky deformovaných lebek, ale i metrické charakteristiky jednotlivých typů kraniálních stenóz a statistickou významnost rozdílů standardně užívaných měr a indexů u lebek s předčasnými srůsty švů v porovnání s lebkami bez deformit. Je zároveň kvalitním přehledem případů kraniostenózy, které se nacházejí ve sbírkových fondech nejen Národního muzea, ale i několika univerzitních pracovišť. To v budoucnu usnadní jak další studium anomálií sledovaných v této práci, tak i umožní dobře navázat na vytvořený přehled lebek s předčasným srůstem lebečních švů zpracováním dalších sbírkových fondů.

Zjištěná data a výsledky jsou podrobně statisticky zpracovány a bohatě a přehledně prezentovány formou tabulek a grafů. Práci doprovází série názorných fotografií lebek s hlavními typy kraniostenotického postižení.

Předložená práce splňuje požadavky kladené na diplomové práce a proto doporučuji, aby byla k obhajobě přijata a kladně hodnocena.

20.9.2006

MUDr. Jakub Likovský, PhD.

Archeologický ústav AV ČR Praha
Letenská 4

118 01 Praha 1 – Malá Strana